

Toespraak mr. Jan Kees Wiebenga, Voorzitter Stichting Herdenking 15 Augustus 1945 bij Indische Plaquette, Tweede Kamer 2012

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Geachte voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer,
Geachte vertegenwoordigers van de aangesloten organisaties
van de Stichting Herdenking 15 augustus 1945
Geachte overige aanwezigen.

In dit jaar – 2012 – gaan onze gedachten eerst uit naar 1942, 70 jaar geleden. In het begin van dat jaar begon de Japanse aanval op Indië. Onlangs werd hier vlakbij in de Kloosterkerk de slag bij de Javazee herdacht (februari 1942), daarna gevolgd door de capitulatie van Indië op 8 maart van dat jaar. Zeventig jaar geleden betekent dat steeds minder mensen de oorlog hier en in Indië zelf hebben meegemaakt. Dat steeds minder mensen ooggetuigen waren van wat daar in de jaren ‘42 – ‘45 is gebeurd. Dat steeds minder mensen zelf hebben gezien hoe hun lotgenoten zijn gesneuveld in de strijd met Japan, verdronken tijdens de gruwelijke Japanse zeetransporten, gestorven aan honger en ziekten in de talrijke kampen, of door uitputting als dwangarbeiders bij de aanleg van de junglespoorlijnen in Birma en op Sumatra. Die zelf hebben moeten toezien hoe anderen zijn verwond met bajonetten, bamboesperen, door vuurpelotons of simpelweg zijn onthoofd met een samoeraizwaard. Die gehele Nederlands-Indische generatie is voor het leven getekend.

Wij herdenken – en zullen blijven herdenken – om onze ereschuld naar de oorlogsgetroffenen in te lossen. Maar het is goed om – nu er steeds minder ooggetuigen zijn en juist steeds meer kinderen en kleinkinderen van de oorlogsgeneratie – ons nog eens te bezinnen over de wijze van herdenken. Wie herdenken wij? Hoe herdenken wij? Waar herdenken wij? Waarom herdenken wij?

Voorgeschiedenis

Laat ik beginnen met eerst nog eens kort weer te geven hoe het jaarlijks herdenken op 14 augustus en 15 augustus van de Indische oorlogsslachtoffers tot stand gekomen is. Pas op 15 augustus 1970 – 25 jaar na de capitulatie van Japan – vond de eerste nationale herdenking plaats, in het Congresgebouw in Den Haag, in aanwezigheid van onder meer Koningin Juliana, prinses Beatrix en jhr. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer, de laatste gouverneur-generaal van Ned. Indië. Daarna werd het een tijdje stil. Tot 1980. In dat jaar is de Stichting Herdenking 15 augustus 1945 opgericht, door een groot aantal Indische organisaties, waarvan de vertegenwoordigers hier vandaag aanwezig zijn. Vervolgens zijn zo nu en dan hier en daar in het land enkele nationale herdenkingen gehouden.

Dan wordt in 1986 door een aantal prominente Nederlanders, waaronder de toenmalige burgemeester van Amsterdam Samkalden, de stichting Indisch Monument opgericht. Samkalden was in Indië bestuursambtenaar geweest en in verschillende Japanse kampen gevangen gezet. Op 15 augustus 1988 werd het huidige Indisch Monument – hier in Den Haag bij het Westbroekpark – door Koningin Beatrix onthuld. Het monument kreeg als devies: “De geest overwint”.

Daarmee had de Indische gemeenschap eindelijk haar eigen nationaal monument.

Samkalden stelde in zijn rede dat het monument er was voor drie groepen: “de mensen die het uiterste gaven, de mensen die verder konden en de mensen die er niet bij waren”. De eerste groep wordt geëerd, de tweede heeft iets om bij stil te staan en de derde groep – zij die er niet bij waren – kan er lering uit trekken.

Maar vandaag staan wij hier, in het hart van de parlementaire democratie, vertegenwoordigd door u, de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer. Hier staat de Indische Plaquette in de onmiddellijke nabijheid van de Erelijst van Gevallenen, die vanochtend is aangevuld met enige duizenden namen van slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog uit Zuid-Oost Azië. Deze plaquette bevindt zich hier sinds 16 december 1985, toen zij werd overgedragen aan de toenmalige Tweede Kamervoorzitter Dolman. Deze plaats is bij uitstek geschikt: kwesties van oorlog en vrede zijn kwesties die ons allemaal aangaan; ons allen, vertegenwoordigd door de Staten-Generaal. De betrokkenheid van de beide Kamers doet ons allen veel.

In de toekomst

Zo zijn de herdenkingen op 14 augustus en 15 augustus tot stand gekomen. Dit is waar wij vandaag staan. Maar hoe gaan wij de toekomst tegemoet, nu er steeds minder ooggetuigen bij de herdenkingen zullen zijn? 85 % van de Nederlanders is na de oorlog geboren. Er is veel debat in de samenleving over de wijze van herdenken in de toekomst. In dit voorjaar heeft zelfs de rechter zich ermee bemoeid, door de burgemeester van de gemeente Bronckhorst te verbieden op 4 mei langs de Duitse oorlogsgraven te lopen. Dat debat is begrijpelijk: herdenken heeft te maken met onze identiteit/onze eigenheid; wie zijn wij? Hoe zijn wij tezamen geworden wie wij zijn?

- Om te beginnen is er onverminderd een groot draagvlak bij de bevolking om de Tweede Wereldoorlog te blijven gedenken, met inbegrip van het einde daarvan voor ons Koninkrijk op 15 augustus 1945, voeg ik daaraan toe. Dat geldt ook voor de jongeren: uit onderzoek blijkt dat meer dan 80% van hen zich betrokken voelt bij herdenken.

Ik kan het nog wel wat anders zeggen; wat velen van ons, zoals wij hier vandaag bijeen zijn, hebben ervaren: de kleinkinderen willen er alles van weten. Er is bij de jeugd een grote wil om te herinneren, maar het moet ze wel aangereikt worden. Dat kan door in het onderwijs blijvend aandacht te schenken aan de Tweede Wereldoorlog, zoals die zich hier en overzee voltrok.

- De Stichting Herdenking heeft als doel het organiseren van een waardige herdenking op de 15e augustus van elk jaar, zijnde de dag waarop in 1945 in Zuid-Oost Azië, voor het Koninkrijk der Nederlanden, een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog, zo staat het in de statuten. Het Indisch monument en ook deze plaquette staan natuurlijk allereerst voor allen die deze gebeurtenissen hebben meegemaakt. Maar ook de na-oorlogse generaties willen wij daarbij betrekken. Wij voelen ons daarbij gesterkt door de regering, die in een brief aan de Tweede Kamer van 25 januari 2012 onder woorden bracht dat herdenken is, het "als Nederlandse samenleving stilstaan bij de slachtoffers en de overledenen; om te rouwen over verloren gegane verwanten en bekenden; en om de kleine en grote verhalen door te geven aan de volgende generaties".

In het maatschappelijke debat over de wijze van herdenken vroeg iemand zich af: "mag het weer over de oorlog zelf gaan?" Wij denken dat dat door velen ook zo wordt gevoeld.

Ik rond af waarmee ik begonnen ben; wij herdenken – en zullen blijven herdenken – om onze ereschuld naar de oorlogsslachtoffers in te lossen, om recht te doen aan de taaiheid, veerkracht en overlevingswil van de eerste generatie. Wij gedenken het verleden, maar we hebben ook een toekomst. We moeten een toekomst hebben. Ook daar herdenken we voor.